

ցըն, որոյ պարզվին շատցան-
կալի էր, որպէս զի ժողովը-
դեան այդ բարեգործական
զգացմունքը չը սառէր և իր-
բն ազնիւ սովորութիւն շա-
րունակվէր, գուցէ աւելի կա-
տարեալ և կանոնաւոր ձևով:

ԳԱՂԱՔԱԿԱՆ

ԲՈՒՆԱԿԱՆ ԵՒ ՆՐԱ ԻՇԽԱՆ Ա-
ԼԵՔԱՆԻՐԸ:

Ընթերցողին յայտնի է, որ Բու-
նաւորի իշխան Ալեքսանդրը մի
քանի ամիս առաջ յայտնեց, որ
1879-ին ճիշդապէս ժողովում հաս-
տատած սահմանադրութիւնով նա
կարող է իւր վերայ ընդունած
պարտաւորութիւնները կատարել և
կառավարել Բուլղարիան: Այդ
պատճառով նա հրաւիրում էր
ազգային մեծ ժողով Սիստովա
քաղաքում, որտեղ այդ ժողովը
պէտք է կամ ընդունէր իշխան Ա-
լեքսանդրի առաջարկութիւնները
կամ նրա հրաժարականը Բուլղա-
րիայի գահին:

Իշխանը եղած սահմանադրու-
թիւնը թէ անյարմար էր համա-
րում Բուլղարիայի համար և թէ
բուլղարացիներն անպատրաստ
այդ տեսակ սահմանադրութեան համար,
որը առանց մի որեւէ օգուտ բերե-
լու կրկին արդէք էր լինում իշխա-
նին իւր բարձր դիտաւորութիւնները
իրագործելու մէջ այդ իւր նոր
ընտրած հայրենիքում: Նրանք, որոնք
սահմանադրութիւն անունով լըվ

յափշտակվում էին և առանց երկրի
բուն կանոնաւոր և արգասաւոր
զարգացումը ի նկատի առնելու,
սահմանադրութեան փոփոխելն ար-
դէն երկրի ազատութեան դէմ դա-
ւաճանութիւն էին համարում: Դը-
րանք ամենքը հակառակ էին իշ-
խան Ալեքսանդրին և այս մի քանի
ամիսը շարունակ ազնիւ և շիտով
թիւն զգեցին ամբողջ Բուլղարիա-
յում, որի վերայ դարձեց Բուլղար-
իւր ուշադրութիւնը իսկ Բուլղա-
կան արքունիքները անհանգստու-
թեամբ նայում էին այդ եղելու-
թիւնների վերայ Բուլղարիայում:
Շատ էլ հասկանալի էր Բուլղարի-
ան հանգստութիւնը: Հաստատ էր,
որ իշխան Ալեքսանդրի առաջարկու-
թիւնը ի թէ չ'ընդունէր Բուլղարա-
կան ազգային ժողովը, նա իսկոյն
լը հեռանար Բուլղարիայից և
Բուլղարիան կը թողնէր խռովու-
թեան մէջ առանց զկէի, առանց
իշխանի: Իսկ այսպիսի մի նոր ազա-
տած երկրի նոր ստեղծած պետու-
թեան վիճակը ինչ պիտի լինէր,
ոչք էր կարող նախատեսել: Շատ
հաւանական էր, որ Բուլղարիայի
այդ վիճակը կրկին յարուցանէր
արեւելեան խնդիրը և այդպիսով
բացուէր Բուլղարիան տեղութիւն-
ների մէջ պատերազմ, որից ամենքը
աշխատում էին փախչել:

Այդպիսի ժամանակ անհանգս-
տութեամբ սպասած Սիստովայում
բուլղարական ազգային մեծ ժողովը
կայացաւ իշխան Ալեքսանդրի ներ-
կայութեամբ, որին շրջապատել էին

Բուլղարի մեծ պետութիւնների բո-
լոր ներկայացուցիչները: այդ ժողո-
վին ներկայ էր և Բուլղարիայի էկ-
զարիւր:

Հեռագիրը Սիստովայից հաղոր-
դեց մեզ, որ ժողովը միաձայն որե-
ւորութեամբ ընդունեց իշխան Ա-
լեքսանդրի առաջարկութիւնները
սահմանադրութեան փոփոխման մա-
սին: Բերեալ իշխան Ալեքսանդրը
յաղթեց, նա մնում է Բուլղարիա-
յում: Բուլղարիայի շարականների և
բարեկամների երկիւղը իրոյր ան-
ցան:

Իշխան Ալեքսանդրը ճիշդապէս
հաստատած սահմանադրութիւնը
իւր ոյժից ձգելով և երկրի կառա-
վարութեան ղեկը բացարձակ իւր
անձի մէջ ամփոփելով միեւնոյն ժա-
մանակ մի ձառի մէջ մի քանի շը-
շանաւոր պարտաւորութիւններ ըն-
դունեց, որոնք խիստ նշանաւոր են,
և այդ բացարձակ իշխանութիւնը
սահմանափակում է ժողովը ի ներ-
կայացուցիչների յայտնած կամքով:
Իշխանը խոստացաւ, որ կառավա-
րութեան ժամանակ ամեն բանում
լը նոր կազմվելու պետական խոր-
հուրդին և նրա յայտնած մտքե-
րին համեմատ դործէ: Նոյնպէս
պարտաւորվեցաւ իշխանը կոչելու
ամեն տարի մի անդամ և բայի
այդ անսովոր դէպքերին ազգային
ժողով, որտեղ պիտի քննեն Բուլ-
ղարիայի վերաբերեալ ամեն կե-
սական խնդիրները, մանաւանդ երկ-
րի երկամից: Հարկահանութեան և
միջազգային խնդիրներ:

Ի հարկէ այս տեսակ խոստումնե-
րը, որ մի անձից են գալիս, որչափ
էլ որ խոստացողն ազնիւ լինի, այն-
պէս և մնում է խոստումները, ո-
րը բուն սահմանադրական ոգուն
հակառակ է, և պիտի զայրացնէ
թէ ազատամիտին և թէ սահմա-
նադրականին, և այդ պատճառով
էլ այս փոփոխութեան հակառա-
կորդները ասում են, որ ժողովի
մեծամասնութիւնը բազկացած էր
անդադնեցողից և կիսազրադեանե-
րից: Աւստի հեշտ էր, դրանց ասե-
լով, այդպիսի ժողովն ընդունել
տալ իշխան Ալեքսանդրի առաջար-
կութիւնները: Միւս կողմից դրանք
մոռանում են, որ այդպիսով իրենք
մի ուրիշ ճշմարտութիւն են խոս-
տովանում, որ այժմ իրենց ձգտում
ների դէմ է: Մի երկրորդ, որ այնչափ
ազնիւ անպատրաստ է, որ թոյլ է
տալիս իրեն ուղարկելու ազգային
մեծ ժողովն այնպիսի քանակու-
թեամբ անդադնեցողներին, որոնք ժո-
ղովն մեծամասնութիւն են կազ-
մում:—Հարցնում ենք, կարո՞ղ է
այդպիսի մի երկրի շահուել և օ-
գուտ քաղել այն սահմանադրու-
թիւնից, որ արտաքուստ տուած է և
մի քանի անձանց մտքի պտուղներ:
Մենք ջանկանում ենք յաջողու-
թիւն այդ նոր ազատուած ազգին
ազգային զարգացման ասպարիզում,
մենք ջանկանում ենք ամեն բարեք
այդ ղեռաբոյս նոր պետութեանը:
Աստուած սայ, որ իշխան Ալեք-
սանդրը իւր խոստումներին հաւա-
տարիմ մնայ, և իւր նոր հայրենի-
քի ամենապաւ զաւակը լինի:

Այստեղ վերջումը չենք կարող
չը յիշել այն, որ խիստ անկատար
օրէնքներն էլ լաւ մարդիկներին լաւ
կառավարողներին ձեռքումը օգտաւէտ
են, այն ինչ ամենալաւ, ամենաա-
զատ օրէնքները վատ անպիտան
կառավարիչների ձեռքումը բացի
քամաղղութիւնից, թշուառու-
թիւնից, չարիքից աւելի ոչինչ չեն
բերում մի երկրին:

Ս. Ս.
Թ Ի Ի Բ Ի Ա

Այս Պոլսից հաղորդում են յու-
լիսի 7-ից 1օնոսի «Standard» լրա-
գիրն: Մոսկուրուսփայայի հեռա-
գիրը, որի մէջ ասվում է, թէ
Միջհատափայայի և նրա համա-
միտների դատը Բուլղարիայի վերայ
վատ տպաւորութիւն է թողել, դեռ
ևս սուլթանին անհանգստութիւն է
պատճառում: Նա ամեն օր խորհըր-
դակցում է բարձրաստիճան պաշ-
տօնականների հետ և զխաւարապէս
մի խումբ երիտասարդ մարդիկների
հետ, որոնք նրա հաւատարմութիւնն
են վայելում և որոնց ազդեցու-
թիւնը նորին մեծութեան վերայ
շատ աւելի մեծ է, քան նրա բոլոր
նախարարներին: Մի փոքր ազդե-
ցութիւն կարող է դործել վերջնա-
կան վճռի վերայ Մահմուդ-Նէդիմ
փաշայի կողմ ծանուցումը թէ՛ օես
աւելի շուտ կը համաձայնիմ որդ-
կերանց մահաւանդ և անձնապաւնու-
թեանս, քան թէ ամուսնուցս բա-
ժանուելուս:

Միջհատափայայի բարեկամներ

խորհրդարանին մէջ տեղի ունեցան և
ուր պահպանողական և ազատական
61-րդ յօդուածի գործադրութեան պետ-
քը միանգամայն յայտնեցին: Առաջին
նախարար պ. Կլաւտովն իրեն եղած
հարցմանց հետեւալ կերպով պատասխա-
նեց. «Ի պատասխան պ. Պրայսի,
«Կլեմենթին մեր սկզբունքն եղած է կար-
«գաւ լուծել Պէրլինի դաշնագրին ան-
«լոյծ միացած խնդիրները: Այս լեռան
«և Յունաստանի խնդիրներն ամենէն
«աւելի ստիպողական և վտանգալից էին
«և մենք նախ անոնցմով զբաղեցանք:
«Ճշմարտապէս կը ցաւիմ որ պ. Կլաւն
«Կ. Պրայսի մէջ իւր պաշտօնավարու-
«թիւնը չը կրցաւ երկարաձգել հայ-
«կական խնդրոյն ալ լուծման օգնելու:
«Համար, Անտր Կ. Պրայսն մեկնելը կը-
«նայ ոմանց այն զազալարը տուած լի-
«նիլ թէ անգլիական կառավարութիւն-
«նը այնչափ կարեւորութիւն չը տար
«Հայաստանի բարեկարգմանց, որչափ
«Այս լեռան և Յունաստանի սահմանա-
«գրութիւններուն ուղղութեան Բուլղարի-
«սկալ կարծիք մ'է այս: Պ. Կլաւն դի-
«տէ թէ մենք սրչափ ուրախ կը լինէինք
«եթէ պարագայը իրեն ներքին Կ. Պր-
«այ մէջ երկարել իւր պաշտօնավարու-
«թիւնը: Բայց այն նշանաւոր անձն որ
«պ. Կլաւն յաջողեցաւ կոչուած է,
«հրահանգ ստացաւ—և կրամ ըսել
«թէ իրեն տրուած առաջին հը-
«րահանգն է—որ իւր բոլոր ազդեցու-
«թիւնն և գործութիւնն ի գործ դնէ այս
«ամենակարեւոր հայկական խնդրոյն
«կարգադրման: Առաջին նախարարին
այս խօսքերը այնքան բացորոշ են որ
մեկնութեան ամենին պէտք չը կայ
արդարեւ լորդ Տիւրքուլին Կ. Պրայս հաս-
նելէն քիչ յետոյ երբ ս. Պատրիարքին

այցելութիւնը ընդունեց, անմիջապէս
քանի մը օրէն փոխադարձ այցելութիւն
մը տուաւ ի պատրիարքարան ուր եր-
կարորէն տեսակցեցան: Ն. Սրբազնու-
թեան հետ Անտրիսի եմք այն կարեւոր
տեսակցութեան մանրամասնութեանց,
տակայն ապահով եմք թէ հայկական
խնդրոյն ի մոտոյ խաղաղական կարգա-
դրութիւնը չէր որ նոյն խոսակցութեան
չը ջանակէն դուրս մնաց և լորդ Տիւրքուլին
պիտի յաջողի առանց Բուլղարիան ներ-
դաշնակութիւնը խանգարելու իւր միւս
պաշտօնակցաց հետ գործադրել տալ ինչ
որ Ռուսիոյ կառավարութիւնը Այս-Սի-
ֆանոյի դաշնագրին մէջ առաջարկեց ի
նպատակ հայոց և ինչ որ յետոյ քրիստո-
նական կառավարութիւնը Պէրլինի դաշ-
նագրին մէջ հաստատեց: Հայկական
խնդրոյն դէմ առ երկուստ ալս բարե-
յաջող շաղկին մէջ գտնուած պահուն,
ներուի մեզ գրուեց թէ անմեկնելի և-
րեկցաւ ազգային երկրորդ կարեւոր խնդ-
րոյ մը վերաբեր յերանգալը որ ամե-
նապարտ առնելութիւն ունի առաջնոյն
հետ և որոյ մասին քանիցս թէ ազգային
ժողովը, թէ ազգային մամուլը և առ-
հասարակ ժողովուրդը իւր կարծիքը
կրնանք դրուել նաև իւր կամքը յայտ-
նած է, խնդիրը նոր չէ բայց կենսական
է յոյժ, այն է Ներքին Պատրիարքի հը-
րաժարակը որ ան դ ա ռ ն ա լ ի այս
անգամ կ'ըսուի: Մենք սոյն ամականը
չենք ուզած ընդունել և առհասարակ
հայ մամուլն հետ մերժած եմք զայն այս
անդուգական և կիկղեցական պաշտօնա-
վարութեան նկատմամբ և պէտք է յա-
ւելուր թէ Ն. Սրբազնութեան պատ-
ճառները որքան հզօր և իրաւայի լինին
մանաւանդ իւր անձնական վտառառու-
ղութեան մասին ըրած իրաւայի դիտո-

ղութիւնները՝ ազնի ողջոյն պարտաւոր-
եալ է զարմեալ պնդել իւր համոզման
վրայ և խնդրել որ առժամանակ մի ևս
վարէ սոյն պաշտօնը մինչև որ գտնէ
հայկական խնդրոյն առաջին արարու-
ածը կատարելու: Ահաւայի մեղի քոյր
մեծ ազդէ մը իւր ամենէն նշանաւոր
զաղորդիչութեան թերթերէն միոյն «Պարսի-
Պատրիարք» միջոցաւ այս մասին յայտնած
կարծիքը զոր թիւրք լրագիրք ևս իւր-
եանց թերթերուն մէջ ամբողջապէս
թարգմանեցին:
«Հայոց Ամեն. Տ. Ներքին Ս. Պատ-
«րիարքին հրաժարումը այնպիսի իրո-
«գութիւնն մ'է, որ չը կրնար տպաւորու-
«թիւն չ'ընել Կ. Պրայսի մէջ: Ներքին
«Պատրիարք նշանաւոր անձ մ'է, որ
«վերջին ժամանակներս կարեւոր դեր
«մը խաղաց իրեն քաղաքային և կրո-
«նային գլուխ ազգի մը, որ Բուլղարի-
«սոցաժութեան առաքական եղաւ և է
«տակաւին այսօր:
«Մեզ ծանօթ չեն այն պատճառներն,
«որք պարտաւորած են զՆերքին Սրբա-
«զն հայոց ազգային գործոց անօրէ-
«նութիւնը թողուլ, այնպիսի ժամա-
«նակ մը, ուր հայք առաւել պէտք ու-
«նէին իւր լոյսերուն: Մեր բոլոր գիտ-
«ցածն այս է թէ իւր անմիտելի գոր-
«ծութեան իւրեան ու հայրենասիրութիւնն
«իւր դիրքը սաստիկ զօրաբացողացած
«էին, և վերջին օրերս ինչն ալ հա-
«մաղուած էր որ իւր պատրիարքական
«աթիւնն յիշող կենալը կասկածանաց
«առիթմ եղած էր, և թէ իւր ամենա-
«փոքր գործերը մեկնութեանց առա-
«քին խիստ ընդադատութեանց առա-
«կալ կը լինին:
«Այսինքն է որ Ն. Սրբազնութեան
«տեսակցումը, հայկական խնդրոյն

«ձեռք առնուելու վարկերէն իւր գոր-
«ծէ քաղաքին առաւել օգտակար լինի
«իւր ազգայնոց» քան թէ վնասակար:
«Բայց Ներքին Սրբազնին ի մտաւում
«ճանաչողներն, որք կրցած են գնա-
«հատել նորա խորին հմտութիւնն, ա-
«ռաքելութիւններն ու բարեմասնու-
«թիւններն, որովք ժամանակին ամե-
«նէն նշանաւոր բարձրաստիճան եկե-
«ղեցականներն մին եղած է, ճշմարիտ
«գործադրութիւն մը կը համարին նորա
«հրաժարական, որ առանց ազդեցու-
«թեան չը կրնար մնալ հայ ազգին բաղ-
«ղին վրայ»:
«Երկրէն» լրագրին իրաւայի խորհրդա-
«ծութեանց կատարելապէս համաձայն
«դիտողութիւններն կ'ընէ նաև անկո-
«փրանական «Սիւս մ'պ ու լը լրագիրք և
«պատրիարքական ընտրութեան դիտա-
«րութիւնները ցոյց կ'ուտայ ներկայ պա-
«րագային մէջ և չը կրնար ըմբռնել որ Ն.
«Սրբազնութիւնը շարունակէ պնդել իւր
«հրաժարականին վրայ, Այս և ասոր
«նման կարող մը խորհրդածութեանց ար-
«դիւնը էր անուշտ որ ազգային ժողովը
«խնդրոյն ծանրակշիւ լինելը ըմբռնելով
«իւր անցեալ նստին մէջ երեք եկեղեցա-
«կաններէ որք են խորէն արքեպիսկոպոս
«Նաթ-Պէյ, Գրիգորի եպիսկոպոս և տէր
«Յովհ. քահանայ Մկրեան ինչպէս
«նաև երեք աշխարհականներէ տեաքը
«Եթիմիէան, Թերեաքեան և Սուրենեան,
«խաւն պատգամաւորութիւն մը կաղմաց
«որք Ն. Սրբազնութեան ներկայանալով
«իւր հրաժարման պարագաները պիտի
«իմանային զայն ազգային ժողովոյ տե-
«ղեկագրելու պաշտօնով և պիտի խնդ-
«րէին յանուն երիտփոխական ժողո-
«ւոյ որ առժամանակ մի ևս չարունակէ
«իւր պաշտօնը: Պատգամաւորութիւնը

կատարեց իրեն յանձնած պաշտօնը,
բայց ս. Պատրիարքը հաստատ մնաց
իւր որոշման վրայ և աս միակ յայտա-
րարութիւնը ըրաւ թէ յուլիս 1-է յետոյ
ինքն այլ ևս պ ա տ ի ա ռ ք չ'է: Այ-
սօր յուլիս 2 ազգային ժողովը արա-
ստով նիստ կը գումարէ քննելու սոյն
խնդիրը և իւր որոշումը տալու: Ի յե-
տուն պահուն կ'իմանաւք թէ մայրա-
քաղաքիս զանազան թաղերու մէջ հան-
րազմարտութեամբ ստորագրութիւն բա-
ցուած է մերժելու Ն. Սրբազնութեան
հրաժարականը և այս թուղթը ազգային
ժողովոյ պիտի մատուցանուի, ստորա-
գրութեանց թիւը քիչ ատենուն մէջ
երկու հազարի հասած է կ'ընուն Նիստը
յոյժ ազմակցից պիտի լինի, աշխարհա-
կան և եկեղեցական երեսփոխանաց մեծ
բազմութիւն մը ներկայ են կ'ըսեն և
ժողովուրդը պիտեցի թէ գաւառացի
խումբ խումբ կը զլամէ Վալաթիոյ խոր-
հորդարանը ունկնդիր լինելու թէ խն-
դիրը ինչ էլք պիտի ունենայ: Առաջի-
կայ թղթատարով անյապաղ կ'իմանանք
ձեզ արդիւնքը ինչպէս պիտի դրեմք նաև
հոսիմական ազգայնոց նորընտիր պատ-
րիարք-կաթողիկոս գեր. Աղաբաշի և
ուրիշ ազգային խնդրոց վրայ:

Ս. Բ.

ընդհանուր գործում են յոս-
գուտ նորա: Միջհատ-փաշան իր
ուղարկած պաշտպանական գրի
մէջ խտուրթեամբ ցոյց է տալի
դատի անկանոնութեան և նրա ներ-
կայ օրէնքների հակառակ լինելու
մասին: Այս բանն աչքի առաջ ու-
նենալով՝ անհատական շին համա-
րում, որ որոշուած վճիռները փոխ-
վին և նրա տեղ նոր քննութիւն
նշանակուի սուլթան Աբդուլ-Ազիզի
սպանութեան մասին: Այս աւելի
հաւանական է նրա համար, որ եր-
բայն սուլթան Մուրադի վեհալի
փնջին օրերում, չափազանց շատ
յուզմունքներ, շատ լայն կերպա-
րանք է ստացել: Եւ ձեռք կը բացա-
րեմ մեղադրական գրի մի կողմը
որի մասին ոչ մի տեղ չէ յիշուած,
մինչև անգամ և տաճկական հա-
րէններում: Այս բացատրութեամբ
ես պարտական եմ մի աստիճանա-
ւորին, որը դատի վերաբերեալ բո-
լոր թղթերը կարգացել է և գիտե-
լիք ինչ է պատահում պայտում:
Մեղադրական գրին նայելով դաւա-
ճանները գիտատրութիւն ունեն-
սպանելու Աբդուլ-Մեջլիսի բոլոր որդ-
կերանցը Աբդուլ-Ազիզի բոլոր որդ-
կերանց հետ միասին: Իշխանները
հրաւիրեցան սուլթան Մուրադի ա-
նունով նրա գեղեցիկ Գիւրեգիւի
քեօքը, որ բազմօրի բլուրները
մէկի վերայ կառուցած է: Հրաւերին
ստորագրել էր Մահմադ-Ամառա-
փաշան և նրա մէջ ստիճա-
նէր սուլթանը կը նախադասէ ըն-
տանական խորհրդին և հանդիսաւոր
ճաշին: Ամենից մեծ իշխանը ներ-
կայ սուլթան Աբդուլ-Համիդին էր:
Նրա վճիռը նրանով աւելի նշանա-
ւոր էր, որ նա զիւտէր թէ՛
որքան սուլթան Մուրադը յուզ-
ված է հարեմի մէջ ամեն օր կըր-
կնիով խոսուի թիւններով և փա-
շաների մէջ եղած դժգոհութիւն-
ներով, որոնք Աբդուլ-Ազիզի դահ-
րնկեցութեան մասնակց էին: Աբ-
դուլ-Համիդը հրաւերին անհատա-
տարմութեամբ վերաբերուեցաւ և
գործերի իսկական վիճակը ճշգու-
թեամբ իմանալու համար ուղարկեց
հաւատարմ ծառային քեօքի կա-
ռավարել մօտ, որը մի ժամանակ
Աբդուլ-Համիդի մօտ պահապանի
պաշտօն էր վարում: Այն հարցին
թէ՛ հանդիսաւոր ճաշի համար ինչ
պատրաստութիւններ են անում, նա
ուստապիսանց, թէ՛ ոչինչ այդպիսի
բան չը կայ: Իշխանը կրկին մի քա-
նի տեղեկութիւններ ժողովեց և
ստացաւ նշխանման տեղեկութիւն-
ներ: Այն ժամանակ նա համոզուե-
ցաւ, որ նրա համար թախադ է
յարուած, և նախազգուշացրեց միւս
փոքր իշխաններին էլ, որ նրանք
հրաւերը չընդունեն: Աբդուլ-Հա-
միդը բացի դրանից ցանկութիւն
յայտնեց անձամբ տեսնուելու սուլ-
թան Մուրադի հետ: Բայց նրան
կանգնեցրին պահապանների սուլթա-
նը, որ նրա չէին թողարկում սուլ-
թանի հովանոցը մանկու: Նա այ-
նուամենայնիւ կարողացաւ սուլթա-
նի սենեակը մտնել: Բայց նրա կա-

կածը այնքան գործը էր, որ նա
մինչև անգամ չը փառհայտաւ սուլ-
թանի առաջարկած ծխախոտը քա-
շելու: Նա միանգամից համոզուե-
ցաւ, որ սուլթանը իսկական գրու-
թեան մէջ չէ, և որ նա չէր կա-
րող ամենեւին ճաշ պատրաստել
տալ, որին իշխանները հրաւիրված
էին: Այդ բոլորէն մտաւ նորին-
փաշան, սուլթան Մուրադի փեսան,
որ այն ժամանակ սենեկապետի
պաշտօն էր կատարում և սուլթա-
նի ականջին մի բան ասելով՝ անմի-
ջապէս հեռացաւ: Այս ժամանակից
օգուտ քաղելով Աբդուլ-Համիդը
հարցրեց սուլթան Մուրադին քեօ-
քի հրաւերի մասին: Մուրադը
յայտնեց, որ նրան այս մասին ոչ
չինչ յայտնի է: Այն ժամանակ
Աբդուլ-Համիդը համոզուեցաւ, որ
դատարութեան մէջ մասնակց է
Մահմադ-Ամառափաշան: Մահ-
մադը երկու որդի անէր, որոնք օս-
մանական տան միակ ներկայացուցիչ-
ները պիտի մնային, եթէ աւագ
իշխաններին հետացել կարելի լի-
նէր: Սրա համար էր նա անիշխա-
պէս հետաքրքրված նրանց սպանե-
լով, որովհետեւ այն ժամանակ ին-
քը խնամակալ կը լինէր մինչև իր
որդիկերանց կատարելահասակ դառ-
նալը:

Երկայուն կարծում են, որ
Աբդուլ-Ազիզի սպանութիւնը դեռ
խորթօրով արեցրին նրան և
յետոյ արդէն բացարկին նրա բազմե-
րակը: Վերջինիս աստիճանաւորը,
որ այս բոլոր պատմութիւնը ինձ
հարցրեց, ասում է նշխար, որ
ներկայ սուլթանը մեծ յարգանքով
է վերաբերում դէպի իր հօրեղ-
բայր Աբդուլ-Ազիզը, որին նա թըր-
քական ամենամեծ խաղաղութիւնը
մէկն է համարում: Նորին մեծու-
թիւնը նշխարէ ցանկութիւն է
յայտնել մինչև անգամ իւր հօր-
եղբոր թաղաւորութեան դադանի
պատմութիւնը գրելու: Բայց ներ-
կայումս նա շատ դժուարած է ու-
րիշ գործերով: Նա ինչպէս ես լսե-
լիմ վերջին օրեր մի տեսակ անտու-
վոր յուզման մէջ է գտնվում:
Բոլորովին հանգստութիւնը զրկուած
է: Ամենից աւելի գաղաղութեամբ
փաշաների վեհալի է գրադեցնում
նրան:

Սուլթանը արդէն ստացել է
շէյխուլ-Իսլամից Ֆէթվա, առանց
որի պատիժը անկարելի է: Մասնա-
ւորապէս կ'ուսում, որ այս նշանաւոր
թղթի ուղարկելու համար շէյխու-
լ-Իսլամը ստացել է այնպիսի մեծ
պարգև, որպէս միայն սուլթանը
կարող է տալ:

Խոսում են իբրեւ թէ այստեղի զիւ-
ղայիները սուլթանի անունով աղբ-
տաղի են կազմում: Եւ ինչպէս ինքն
մեծութեան նրանց սկզբնական գործ-
քի համար տեղի անկողնիսկալ դատա-
րաններ հաստատուելու նրա համար, որ
ինչպէս Մահմադ-Ամառափաշին և միւս փա-
շաների վերայ դատուցեց տուեց, ներ-
կայ գաղաղութեան կազմութեամբ ապա-
հոված չեն մինչև անգամ բարձ-
րաստիճան պիտական պաշտօնները:

Սուլթանի մեքադները կարողա-
ցան համոզել նրան իրեւ թէ օս-
մանական քրիստոնեաները կը փնտեն-
օտարի խնամակալութիւնը: Նրբեք
արքունիքում խնդրեցին այնպէս
ծաղկած չեն ինչպէս ներկայումս:
Ինչպէս որ ես ձեռք ասել եմ, երի-
տասարդ մարդկանց մի խումբ սուլ-
թանի վերայ շատ մեծ ներգործու-
թիւն ունի և Ռահիմ-բէյ նէկրօ-
պօլիտիկն աշխատում է համոզել
սուլթանին, որ նա ուղարկուի ինքն
չը դարձնէ Մուսուրու-Փաշայի և
միւսների խորհրդներին, որոնք այդ
դատաքննութեան մասին զգուշացրել
են: Սուլթանը պէտք է ասած բոլոր-
ովին շուտով է, նա փախչում է
տէրութիւնների ներկայացուցիչների
հետ տեսակցելուց և ով որ նրա մօտ
գործ ունի ներկայումս՝ նա ստի-
պուած է զիմէլ Բ. Կրան:

Բերլինից յուլիսի 3-ից հաղորդում
են, որ համալսարանի ուսանողների մէջ
մեծ շարժողութիւն կայ այն բանին ուղ-
ղուած, որ առիթ տան բերլինցի ուսա-
նողներին մտնելու ապագայ վեցամեա-
կին Պրագայի համալսարանը և սրանով
վճարական կերպով գերմանական լեզու
սիրապետող լեզու անել նրա մէջ:

Միտոփոյից յուլիսի 3-ից (15-ից)
հաղորդում են, որ երեկ, յուլիսի 2-ին
քաղաքը ծաշ տուեց ի պատիւ իշխան
Ալեքսանդր Լ-ի, քաղաքագլխական կազ-
մութեան և բարձրատիկան պաշտօնեա-
նների իշխանը կենաց բաժակ առաջար-
կեց բոլորը ազգի համար և յետոյ
զանազան ուսու աստիճանաւորներին
առաց. զետու եմ իմ բարեկամ
ներին, ուսու աստիճանաւորների կե-
նացրու: Այս խօսքերին ձայնակցեցին
բոլոր ներկայ եղողները «կեցցէ» կան-
չելով: Բոլորական էքզարքոս Անիմի
սկիւնաց տաճարակց պետութեանց ներ-
կայացուցիչների համար, որոնք իշխա-
նի գործողութիւններին համալրութիւն
են յայտնում, և որոնք ձեռքով բաղկա-
նական թերակղզին զօգաւորած է խո-
վութիւններից և քաղաքագլխականի-
րից:

Փարիզից յուլիսի 2-ից հաղորդում են
որ Բուլոնի անասնաւոր գործանդէս
կատարվեցաւ և վերջացաւ ժամը 3 և
35 ր. առանց մի աչքի ընկնող միջնա-
վէպերի: Մի քանի զինուորներ արեա-
ղարկ եղան և նրանց տարան ստոր
քնակարանները: Ժողովրդի մեծ բազ-
մութիւն ծափահարութիւններով ողջու-
նեց գործերի լաւ կազմակերպութիւնը,
որը կատարվեցաւ նախագահ Գրեվի,
նախարարների և ծերակայի և պատ-
գամաւորների ժողովի նախագահների
առաջ: Հանդիսականների մէջ գտնվում
էին ծերակայի շատ անդամներ, պատ-
գամաւորներ և համարեա բոլոր դեա-
պանները, զինուորական գործակաւոր-
ները տեղաւորված էին զինուորական
նախարարի շտաբի անդամների մէջ:
զինուորական նախարարը նայեց զինուոր-
ներին նրանց գնալուց առաջ:

Լոնդոնի «Standard» լրագրի Կ. Պօլ-
սի թղթակցը հաղորդում է յուլիսի
10-ից. — Եւ իմացայ հաստատ աղբիւ-
րներից հետեւել հետաքրքիր նորութիւնը:
Մի քանի չորսթ առաջ հենց քաղա-
քական դատի սկզբում, սուլթանը հարց-
րեց այն երիտասարդ մարդկներին (տա-
քաղաքագլխական և օղիւտներին), որոնք
վերջին ժամանակ սուլթանի հաւատար-
մութիւն են վայելում, թէ հարկաւոր է

արդեօք վերականգնել միջնադարի սահ-
մանադրութիւնը: Երիտասարդ մարդիկը
երկու էին կրում ուղղակի հաստատա-
կան պատասխան տալուց և աւելի խե-
ղք համարեցին ասել թէ սահմանադրու-
թեան վերականգնումը անմասնակ կը
լինէր: Հաւատարմ է, որ սուլթանը այս
միտքը չի թողնել և մի գեղեցիկ առաւօտ
աշխարհին կը դարձնէ իր սկզբնական
ստեղծագործութեան մի նոր սահմանա-
դրութեամբ:

Համոզեց հաղորդում են յուլիսի 13-ից.
— Սնեցեալ գիշեր Պէրու IX-ի մահուան
միտքողների տեղափոխելը կատարվե-
ցաւ: Գաղաղին հետեւում էին 200 կառ-
քեր և 3000 մարդ: Փողոցներում շատ
պատուհաններ լուսաւորված էին. ու
Պետրոս եկեղեցում ձայներ էին լսվում.
«կեցցէ իտալիան», իսկ գնացքի մի-
ջից պատասխաններ լսվեցան. «կեցցէ
պապը»: Գիտելով անտուր հրապա-
րակի վերայ նորից լսվեցան նոյն բա-
ցականութիւնները երկու կողմից էլ:
ձգուեցան քարեր, որով երեք մարդ վի-
րաւորեցին: Մի քանի բանտարկութիւն-
ներից յետ գնացքը հանգիստ հերպով
շարունակեց իր ճանապարհը:

«Köln. Zeit.» գերմանական լրագրին
գրում են Մոսկուայից, որ հրէաների
Ռուսաստանից գաղթելու գնալով մեծա-
նում է: Ճանապարհորդների գնացքները
որոնք դէպի Գերմանիա են գնում,
հրէաներով լիքն են, որոնք Ամերիկա են
գնում և այնտեղ, ինչպէս ասում են,
ուսուաց հրէաների համար մի քանի
գաղթականութիւններ պիտի է հաստատ-
վին: Կառավարութիւնը գաղթելու
դէմ արգելք չէ դնում, այլ զիւրաքանու
է: Արդեօք կարելի է հրէաների ինդի-
լուծումը համարել նրանով, որ հարա-
ւային արեւմտեան նահանգներից այդ-
պիսի մեծ քաղաքներում գաղթում են.
կարծում են, որ տարակուսելի է, ո-
րովհետեւ միմիայն ունենո հրէաներն են
գաղթում, չքաղաքների մեծամասնու-
թիւնը մնում է իւր տեղում:

Վերջին կարգադրութիւնով Կիւլից
արտաքրուած հրէաները մի խնդրով
դիմել են Պետրոքուրդ, որ իրենց կարծ
ժամանակ արտի իրենց գործերը կարգի
բերելու համար: Բայց դրանց խնդրի
ուղարկութեան չ'աւանայաւ: Կիւլի-
հրէաների համար առած կարգադրու-
թիւնը պիտի տարածվի պետութեան
միւս բոլոր մեծ քաղաքների վերայ:
Կիւլիցայ կամ Կուսայիսով, որը
պետութեան հրամանով նշանակուած էր
հետազոտելու Կիւլից նահանգում հրէա-
նրի հալածանքի պատճառները, զըտ-
նվում է հիմա միևնույն պատճառով Թ-
ղիսայում: Յայտ կայ, որ կոմսը միայն
հալածանքների պատճառները որոնելով
չի բաւականանալ, այլ իւր ուղարկու-
թիւնը կը դարձնէ չը լուծած և անօրէն
կարգադրութիւնների վերայ, որ տեղի
է ունեւել ոտակաւորութեան կողմից,
նոյնպէս Սմէլայում, Օդեսայում և Էլի-
զաւիթիքում: Գնահովութիւնների
վերայ, որտեղ մարդիկ պատժուել են
300 անգամ գնաւորելով, դեռ իրենց
յանցաւոր լինելը չը ճանաչուած: Ժա-
նարանների մի օֆիցեր, որ Անանիւի
դաւառն էր ուղարկվել հրէաների դէմ
այգործին արարելներին վերջ տալու հա-
մար, նրանով սկսեց, որ խորհուրդ տուեց
այդ գաւառապի վարութեան — իբրեւ յա-
ռաջարան աւելի լաւ հասկացնելու հա-
մար ամեն մէկին 100-ական մորակի
հարում ճորհելու:

ՄԵՂՈՒԻ ՀՅՈՒՄՈՐԻՆԵՐ
(ՄԵՂՈՒՄԻՆԵՐ ՀՅՈՒՄՈՐԻՆԵՐ ԳՈՐ-
ԴԱԿԱՆՈՒԹԻՒՆԻՅՈՒՆ)

ՊԵՏԵՐՈՒՐԻԳ, 11-ին
յուլիսի «Գօլոս» հաղորդում

է. Կօլոս, 10-ին յուլիսի:
Այրվեցաւ տեղոյս փոխա-
դարձ հաւատարմութեան ըն-
կերութեան շինուածքը. դրա-
մարկը, վերջիններն և բո-
լոր վկայութիւնը ազա-
տած են:

ՍՕՅԻՍ, 9-ին յուլիսի
Հաւատարմութեամ են, որ Յան-
կովին, Սալեցկովին թոյլ
տրված է բնակվելու Բուլղա-
րիայի գաւառական քաղաք-
ներում, բացի Սօֆիայից և
Տրնովայից:

ԹՈՒՆԻՍ, 10-ին յուլի-
սի: Կերտունի բնակիչները
հրաւեր ուղղեցին արաբ ցե-
ղերին ապստամբելու ֆրան-
սիացիների դէմ: Ապստամբ-
ների ոյժը կարող է հասնել
20,000 հոգու:

ՄԱՆՐ ԼՈՒՐԵՐ

«Մեղու» կերակրւոյ համարի մէջ լը-
րագրի թիւը փոխանակ № 133 լինելու
սխալմամբ տպուած է № 134, որ այ-
սօրվայ համարն է:

«Голос» լրագրին Նոր-Լադոգայից և
Յարկով-Սէլից հաղորդում են յուլիսի
3-ին, որ այդ քաղաքների գաւառնե-
րում սերբերեան ատուր հետզհետեւ օստ-
կանում է և անխնայ կերպով կոտո-
րում է կենդանիներին: Բժշկական օգ-
նութեան շատ կարեւորութիւն կայ, իսկ
միջոցները պակասում են:

«Ожидный Край» լրագրը հաղոր-
դում է, որ զիմիւրեւին հիւանդու-
թիւնը երեացել է այնտեղ և շատ ե-
րաներ ևս մեռել են: Այս օրերս երեա-
ցել է և սեւ ծաղիկը. հիւանդացոյցներից
մէկը մեռել է:

Ասում են, որ Թիֆլիզում գրան-
վում է մարդկերանց մի խումբ, ո-
րոնց նպատակն է միմիայն հրդհներ
առաջացնել. այդ մարդիկը որոշեալ
գոմարով կապվում են իրա տունը
հրդհ ցցել տուող տանտէրերի կամ
խանութատէրերի հետ և նրանք կատա-
րում են այդ, այդպիսով օգուտ բերելով
թէ իրանց և թէ տէրերին, որ մեծ գու-
մարով ազանոված ունեն տները:

«Новости» լրագրը լսել է, որ կու-
կասեան գիւղատնտեսութեան ընկերու-
թեան մօտ, նոյնպէս և Բէսարաբիայի
մի քանի նահանգներում մտադրութիւն
կայ գինեգործութեան համար մասնագի-
տական դպրոցներ բանալ:

Նոյն լրագրը հաղորդում է, որ պե-
տական կաշեքերի նախարարութեան մէջ,
ինչպէս լսել է, փորձառու գիւղատնտես-
ներ պատրաստելու համար ուսումնա-
նէր բանալու խնդրին է զարթեցրած:

Բօգոտ Վարացի վանքի գրադարանի
պ. Ն. Յ. Ալիխանեանից ստացանք եր-
կու օրինակ իր հեղինակած «Նրումադ
Բ.» ողբերգութիւնից:

Պ. Ա. Գուլ-Վաղաբից մեզ հաղորդում
է. — Արմանասարի Ն. ք. Արովանցը
մօտաւորում եկաւ Ղաղախի զիւղերը:
Նա կոտորատորայի կողմից ուղարկուած
էր ապառիկ մնացած ճաշոցների փողե-
րը ժողովելու: Թէ անցեալներից սկսեալ
գիւղացիների կենքին չքաղութեան
ճանկերից չի ազատուել, սակայն պարտ-
քերով մեծաւ մասամբ ժողովել են և
այդ հոգիւր պարտքից էլ ազատուել:

— Յունիսին Բարկանասարում մի
թիւք ձի հեծած հայ երեխայի հանդի-
պելով նորան ծնում է և ձին խլում:
տանում: Մի թիւք ծառայ էլ նստում
է իւր տիրոջ, հայի, ձին և փախչում:

Խմբագիր Պ. ՄԻՄԵՆՏԵԱՆՑ
Հրատարակիչ Հ. ԷՆՅԻՍՏԵԱՆՑ

